

*Горбняк Ольга Миколаївна
студентка 1 курсу магістратури,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
Рівненський державний гуманітарний університет*

*Науковий керівник:
Шевців Зоя Михайлівна
доктор педагогічних наук, професор
кафедри педагогіки початкової освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Нині, в період реформування системи освіти України, особливо актуальною є проблема формування професійної готовності педагогів до роботи в умовах інклюзивної освіти, оскільки спектр функцій учителя значно розширюється. Тобто, окрім основних функцій (дидактичної, виховної і розвивальної), додаються просвітницька, що полягає в інформуванні громадськості та батьків про позитиви інклюзії, діагностична - вивчення можливостей та потреб дитини, корекційна, що передбачає добір і проведення психолого-педагогічних заходів щодо виправлення або послаблення недоліків психофізичного розвитку дітей, їхньої адаптації та соціалізації, та рефлексивна - розроблення критеріїв і показників для оцінювання навчальних досягнень учнів, аналізу ефективності освітнього процесу і пошуку способів його коригування. Для виконання цих функцій учитель має володіти глибокими знаннями з фахових дисциплін, методики викладання предметів початкової школи, високим рівнем майстерності в галузі навчально-виховної та розвивальної роботи як зі здоровими учнями, так і з особливостями в розвитку. Тобто, сучасні студенти педагогічного, гуманітарно-педагогічного закладів освіти, майбутні педагоги повинні отримати не лише загальну професійну, але й спеціальну підготовку з корекційної педагогіки, психології та педагогіки.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що в сучасній науці накопичено вже численні за обсягом доробки, присвячені проблемі підготовки вчителя (О. Абдуллін, О. Безпалько, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, О. Мороз, Д. Ніколенко, М. Севастюк, В. Сластьонін, І. Синиця, О. Щербаков та ін.). Підготовку вчителя до роботи з дітьми в умовах інклюзивного навчання викладено в працях учених (Л. Савчук, А. Колупасва, С. Єфімова, С. Мартиненко, Д. Пащенко, Г. Тарасенко, Л.Хомич, З. Шевців та ін.).

Мета професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи в умовах інклюзії зовнішню і внутрішню мету. Підготовка

висококваліфікованого фахівця для задоволення потреб вчителями систему освіти на рівні державного замовлення розглядається як зовнішня мета, яка зафіксована в освітній програмі підготовки в закладі вищої освіти за певним кваліфікаційним рівнем. Внутрішня мета передбачає задоволення цієї потреби через створення відповідного освітнього середовища у закладі вищої освіти, особистісного розвитку кожного здобувача освіти якісною освітою. Тобто через змісто-процесуальний блок професійної підготовки.

Згідно тлумачному словникові [1], зміст виражає суть, розумну основу, мету, призначення певного феномену. Насамперед, внутрішня особливість процесу формування освітнього середовища у ВВНЗ виражається в першу чергу через мету й завдання освіти, зокрема опанування різними навчальними предметами.

Освітній процес у закладі вищої освіти спрямований на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні під час підготовки фахівців та організації їх професійного вдосконалення. Під час організації освітнього процесу заклад керується освітніми програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України, які відображають зміст відповідно до спеціальностей. Фахова підготовка має на меті набуття студентами теоретичних знань з основ наук відповідної спеціальності і формування практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності, тобто формування широкого кола компетентностей.

Таким чином, мета підготовки вчителя закладу загальної середньої освіти в контексті реформування освіти полягає в сприянні формування професійної компетентності вчителя до роботи в умовах інклюзії.

Дисципліна «Основи інклюзивної освіти» за своїм змістом спрямована на загально-інформаційну й теоретичну підготовку студентів, оскільки в процесі її опанування студенти вивчають історичні, філософські, нормативно-правові та організаційні засади інклюзивного навчання. Показово, що вивчення цього курсу забезпечено навчально-методичним посібником з ідентичною назвою [2]. У ньому розглянуто:

- особливості, законодавче підґрунтя впровадження в Україні інклюзивного навчання, досвід відомих науковців світу та України, передумови забезпечення успішної інклюзії та диференційоване викладання;
- організацію корекційно-розвивальної роботи як складової інклюзивного навчання та її навчально-методичне забезпечення;
- значення індивідуального навчального плану, його структури та особливості його складання;
- специфіку оцінювання знань і вмінь учнів з особливими потребами тощо.

На освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» практична підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи в умовах інклюзії здійснюється під час проведення семінарсько-практичних, лабораторних занять, самостійної та індивідуальної роботи, педагогічної практики.

У Рівненському державному гуманітарному університеті впроваджено в освітній процес дисципліна «Основи інклюзивної педагогіки» [3], яка стала логічним продовженням змісту курсу «Основи інклюзивної освіти». У другому виданні підручника розкрито загальні засади інклюзивної педагогіки, особливості професійної діяльності вчителя початкових класів в умовах інклюзивного середовища закладу загальної середньої освіти, його підготовку до інклюзивного навчання, дидактику інклюзивного навчання, основні форми і методи виховання, котрі спрямовані на задоволення індивідуальних освітніх потреб усіх учнів з урахуванням досягнень педагогічної науки, досвіду розбудови та особливостей запровадження Нової української школи. Подано матеріали про організацію та управління інклюзивним навчання в закладі загальної середньої освіти, а також висвітлюються особливості роботи асистента вчителя в системі інклюзивного навчання.

Робоча програма курсу складається з чотирьох змістових модулів (ЗМ):

ЗМ 1 «Загальні засади інклюзивної педагогіки» включає такі теми: «Методологічні основи інклюзивної педагогіки», «Особливості розвитку особистості», «Професійна діяльність вчителя в умовах інклюзивного середовища».

ЗМ 2 «Теорія інклюзивної освіти» об'єднує такі теми: «Дидактика як загальна теорія інклюзивної освіти», «Зміст інклюзивної освіти».

ЗМ 3 «Дидактика інклюзивного навчання в початковій школі» охоплює теми: «Структура та організація цілісного освітнього інклюзивного процесу», «Форми організації інклюзивного навчання», «Методи і засоби інклюзивного навчання», «Дидактичне діагностування в інклюзивному класі».

ЗМ 4 «Теорія інклюзивного виховання».

Під час фахової практичної підготовки використовуються інноваційні технології, які формують широкі професійні компетентності майбутніх учителів початкової школи в галузі інклюзивної освіти.

Інтенсивні технології навчання базуються на засадах інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу і спрямовані на те, щоб формувати метакомпетентності особистості – комплекс умінь і навичок партнерської взаємодії, уміння навчатися впродовж життя, формувати власний позитивний імідж, адаптовуватися в змінюваних обставинах, колективно приймати рішення в умовах професійної діяльності.

Важливе значення мають навчально-педагогічні ігри – це технології, які проєктують певні педагогічні ситуації, спрямовані на формування професійних навичок майбутніх учителів початкових класів планувати і організовувати роботу на уроці; підбирати і реалізовувати методи і прийоми роботи, доцільні на певному етапі уроку.

Таким чином, сучасний учитель початкової школи повинен мати високий рівень фахової підготовки, яка включає систему знань із методології інклюзивної освіти та корекційно-педагогічної майстерності, володіти

загальнопедагогічними та корекційно-розвивальними технологіями, інтегрувати у собі особистісні якості педагога — емпатію, толерантність, емоційну підтримку іншої людини, рефлексію. Це забезпечить його функціональну спроможність в умовах інклюзивної освіти у вузькому розумінні (включення дітей з порушеннями психофізичного розвитку та особливими освітніми потребами у заклади загальної освіти) та ширшому (позитивне ставлення до багатоманітності учнів, цінування та врахування відмінностей кожного), що закладено в умовах реалізації Концепції Нової української школи. Готовність випускника до роботи в Новій українській школі в умовах реалізації інклюзивної освіти формується при вивченні теоретичних дисциплін протягом навчання в закладі та підсилюється практичною підготовкою. Теоретичні аспекти інклюзивної освіти студенти вивчають у межах предметів «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Основи інклюзивної педагогіки», «Основи інклюзивної освіти». Вивчення даних предметів дозволяє сформувати професійну педагогічну компетентність майбутніх вчителів початкової школи необхідну для роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в Новій українській школі.

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства активно впроваджується система інклюзивної освіти, до якої кожному громадянину, незалежно від його соціального статусу, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, має забезпечуватися справедливий доступ.

Реалізація цієї стратегічної мети залежить від якості підготовки майбутнього педагога до виконання своїх професійних функцій. Тому однією з найактуальніших проблем сьогодення постає оновлення змісту, форм, методів, засобів і технологій навчання і виховання студентів вищих педагогічних навчальних закладів з урахуванням тенденції освітньої інклюзії.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Основи інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / За заг.ред. Колупаєвої А. А. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с.
3. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене: підручник. Львів: «Новий світ - 2000», 2019. 264 с.